

Naturen i landskabet

Rita Merete Buttenschøn

Pletmælkebøtte

Naturen i Nordfjends

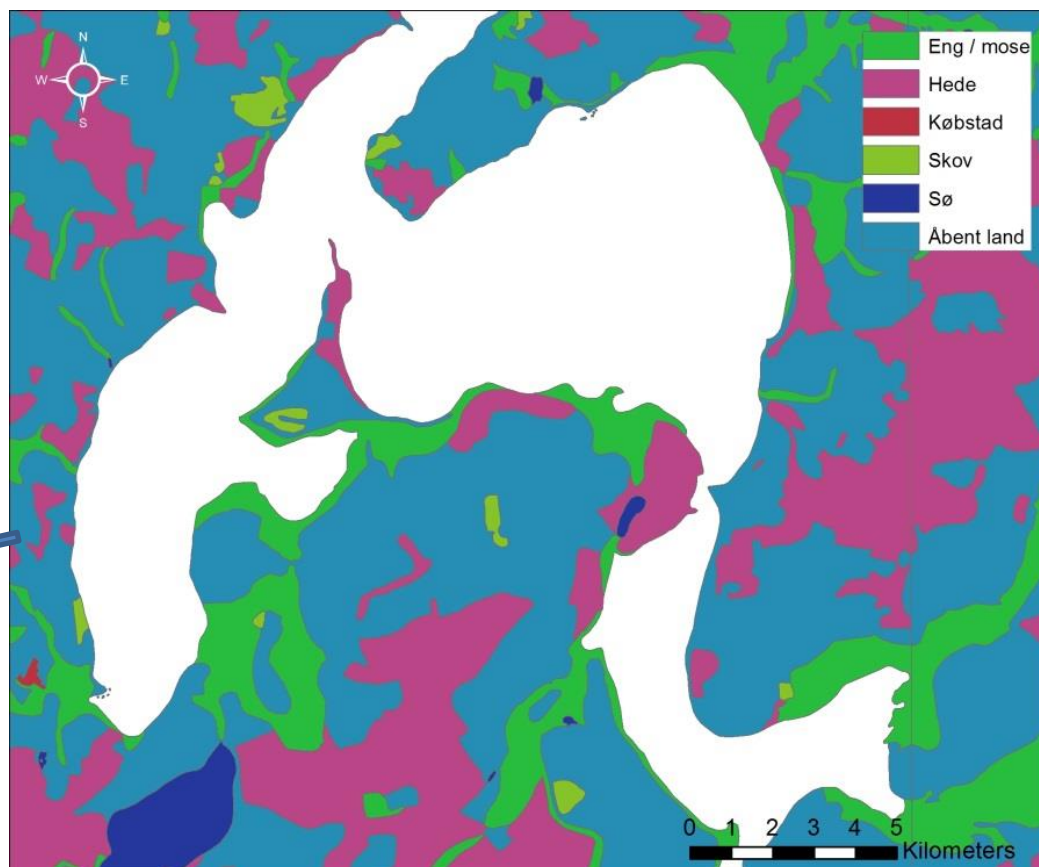
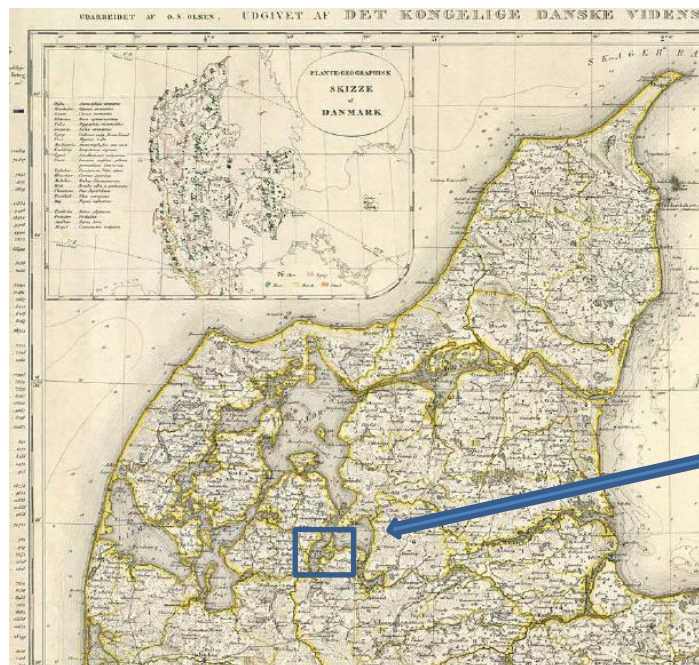
Indhold:

1. Fra skov til åbent landskab
2. Beskyttet natur
3. Naturens tilstand
4. Indsatsmuligheder
  - a. Mere viden
  - b. Naturpleje/- genopretning
  - c. Fælles løsninger
5. Indsatsområder

Skoven forsvandt tidligt

Udsnit af Videnskabernes
Selskabs kort opmålt i perioden
1761-1820

De lette jorder og nærhed til kyst gav gode muligheder for en landbrugsmæssige udnyttelse

Jordforhold

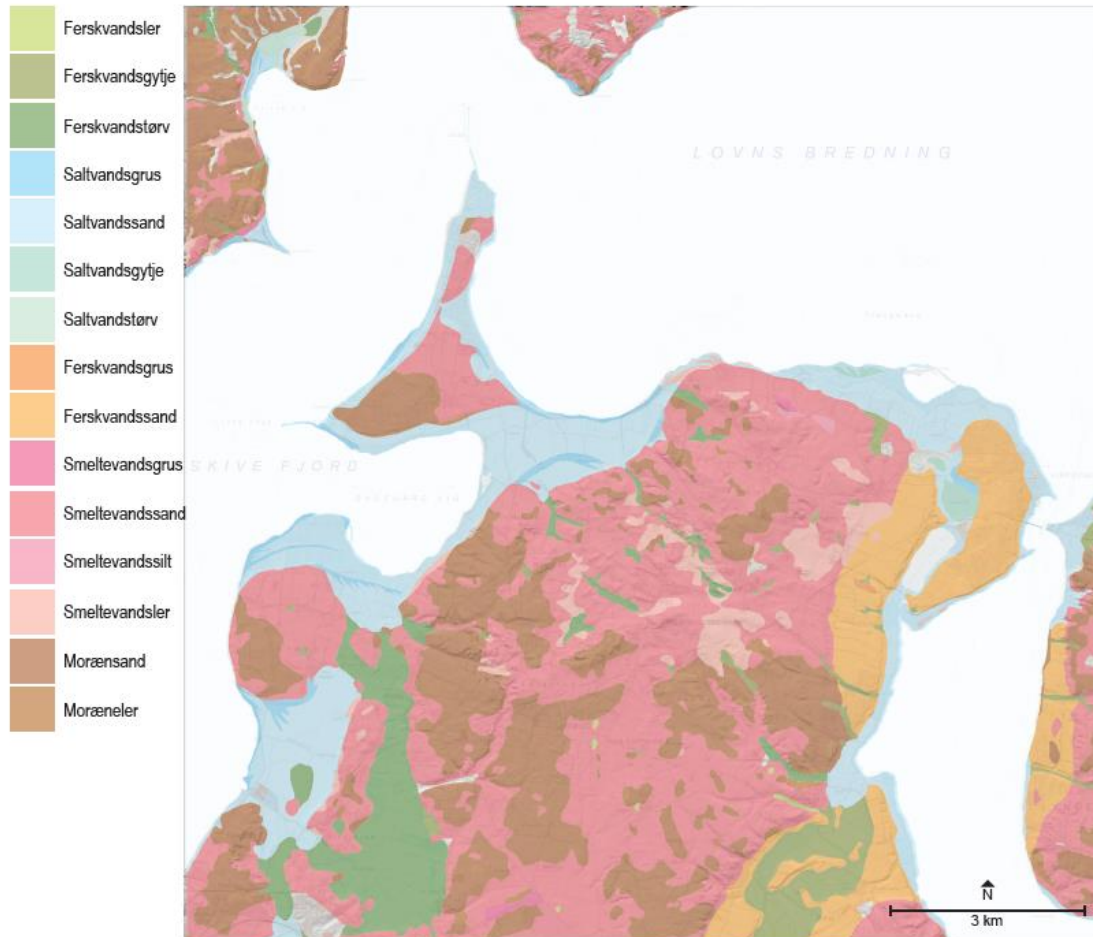

Fig. 4 - Jordforhold

Folvig og Primdal 2014

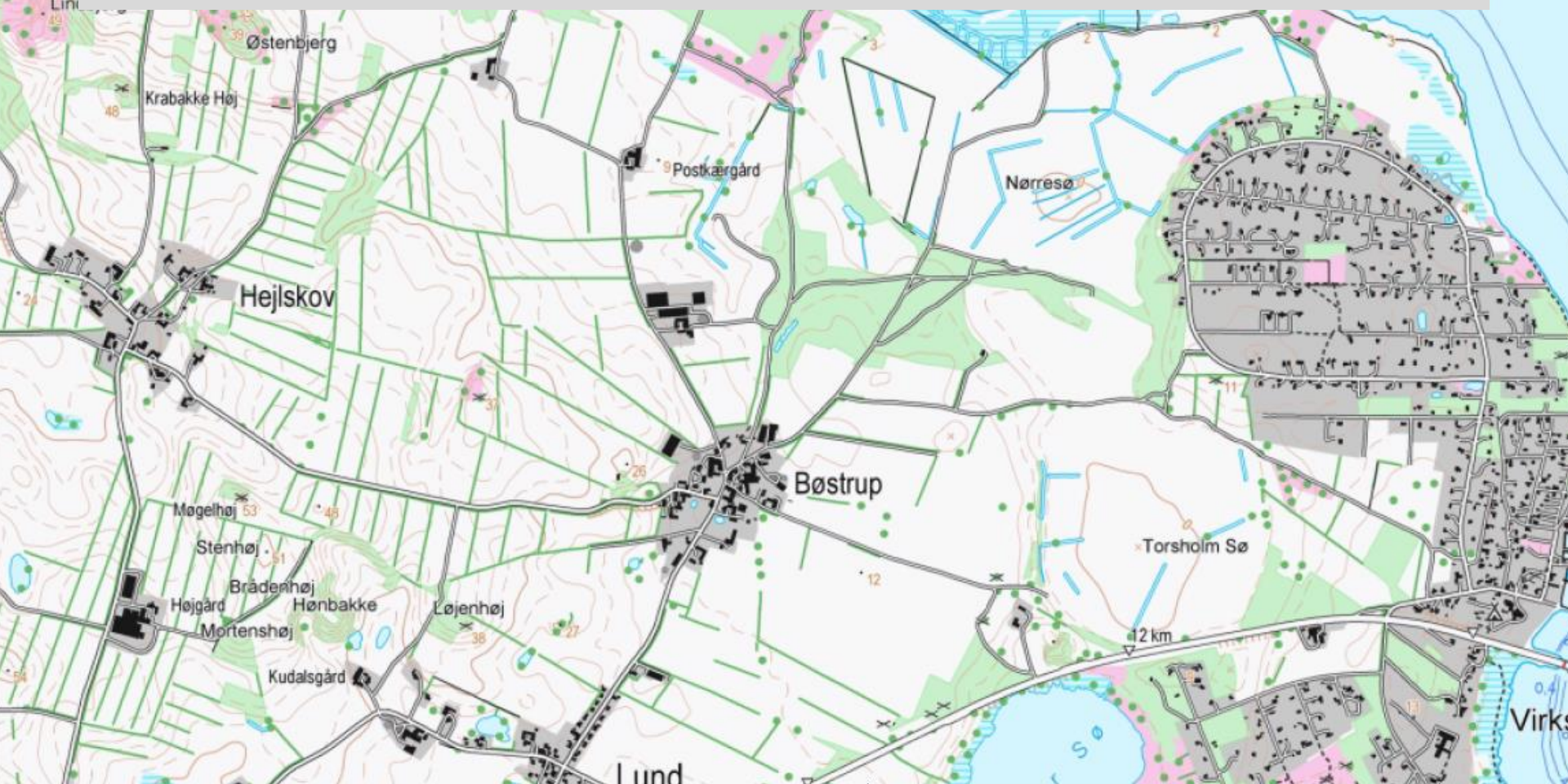
”Eng føder ager” De store engarealer gav mulighed for et stort husdyrhold

Målebordsblade fra 1880

Nutids landskabet med små markparceller og levende hegn

Hvidtjørn som læhegn

Til gavn for insekter og fugle

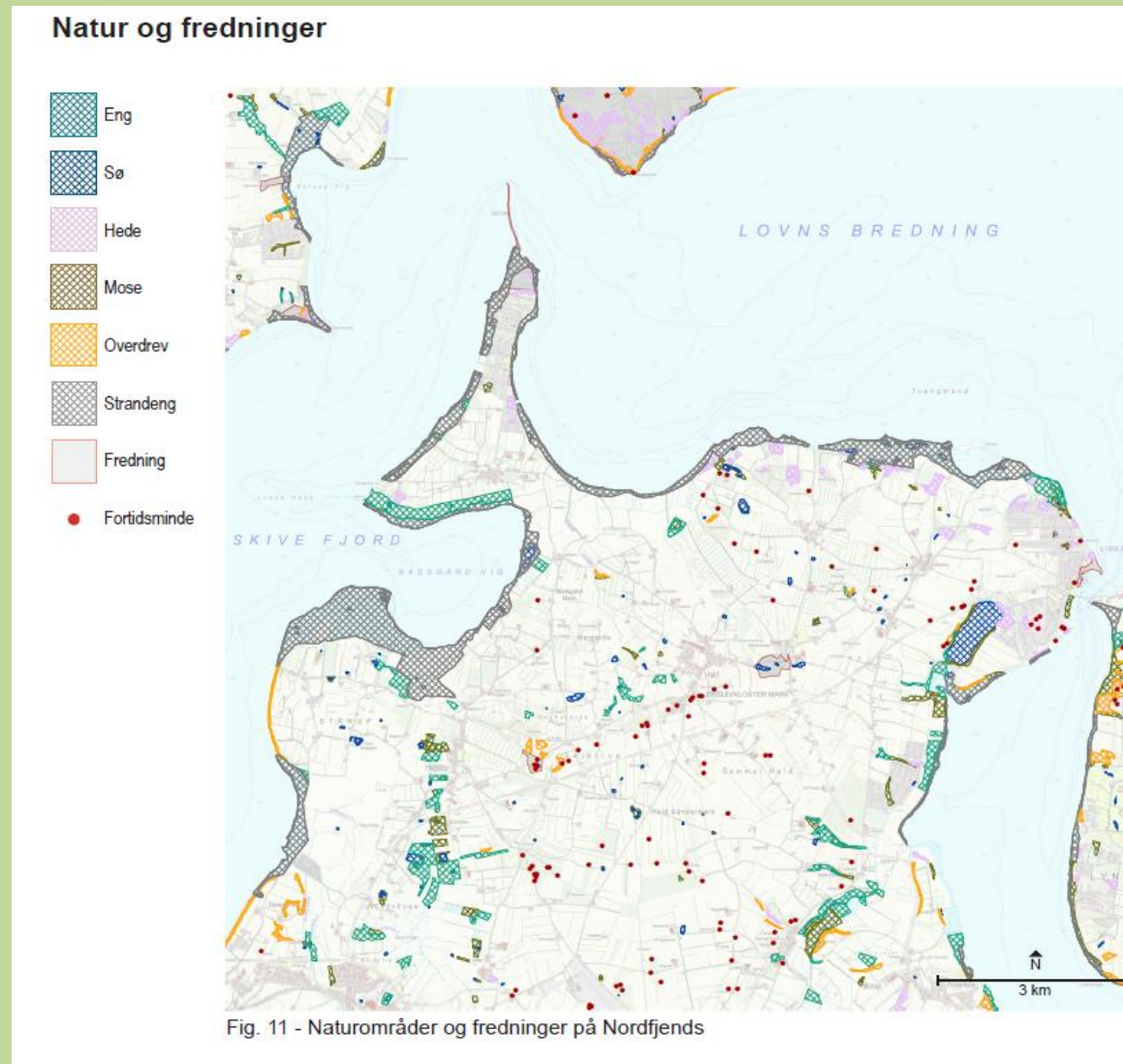

Sortåret Hvidvinge (*Aporia crataegi*)

2. Beskyttet natur

Fredninger, § 3 naturtyper og fredede fortidsminder

Lovns Bredning del af Natura 2000 område nr. 30

Strandenge - habitatnaturtype

Hvinand

Limfjorden er en vigtig rasteplass for bl. a. hvinanden og skallesluger i vinterhalvåret

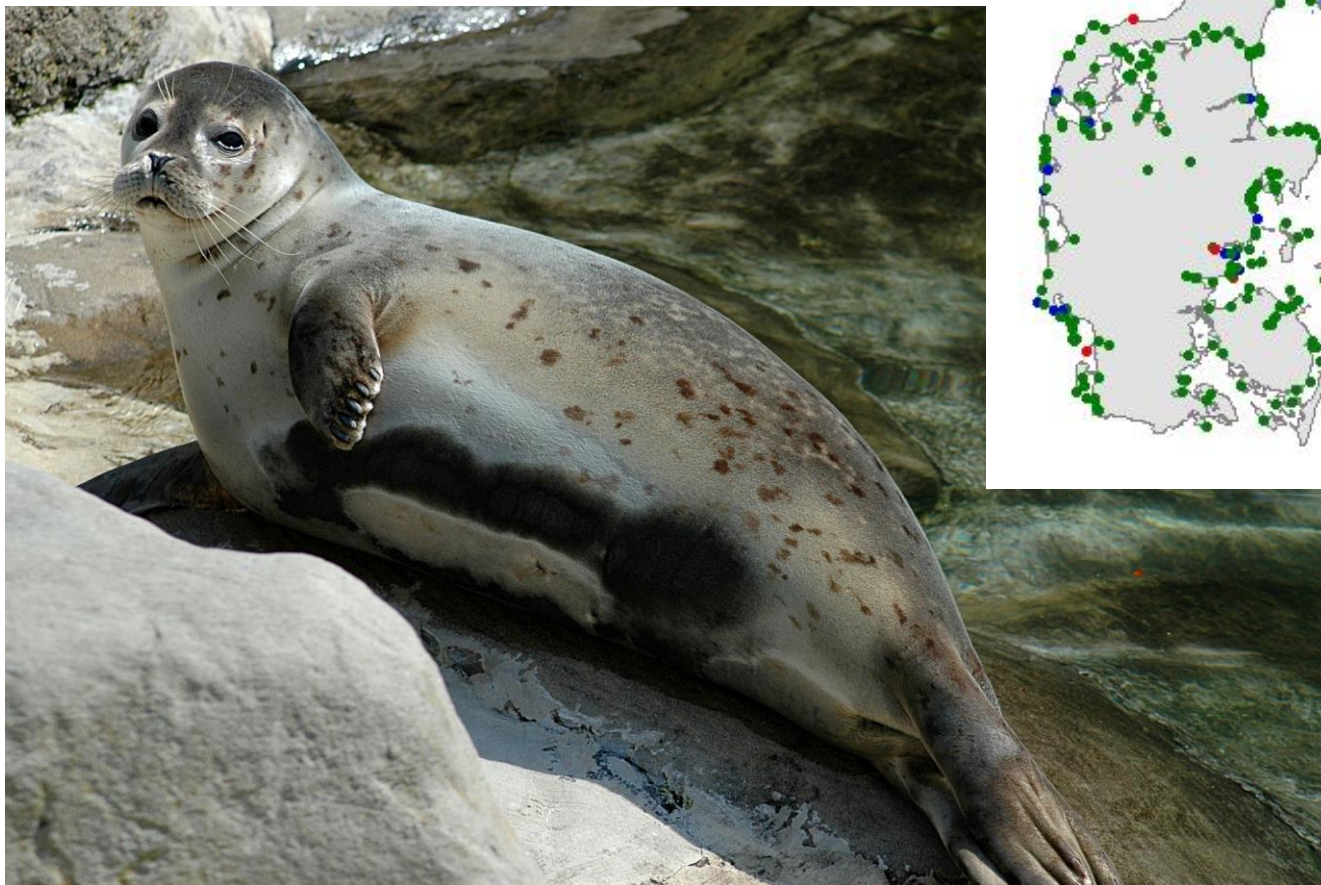

Hvinanden har etableret sig som fåtallig ynglefugl

Spættet sæl

Habitatdirektivet liste I og V

Forekomst af
Spættet sæl
1982 - 2015
Phoca vitulina

Antal lokaliteter = 317
Genereret 14-3-2015
© Naturbasen ApS

- efter 2005
- før 2005
- før og efter 2005

Lundøs Odde fredet i 1965

Fredningen omfatter 23 ha af den nordlige spids af Lundø

Lundø

Erik Wessbergs liste fra 1987 over planter fra Lundø indeholder 549 arter, herunder 89 arter fra mælkebøttefamilien, men også en række andre sjældne arter som f.eks. Klokkeensian.

<http://dbfadm.112c.dk/oeflora/21%20lundoe.pdf>

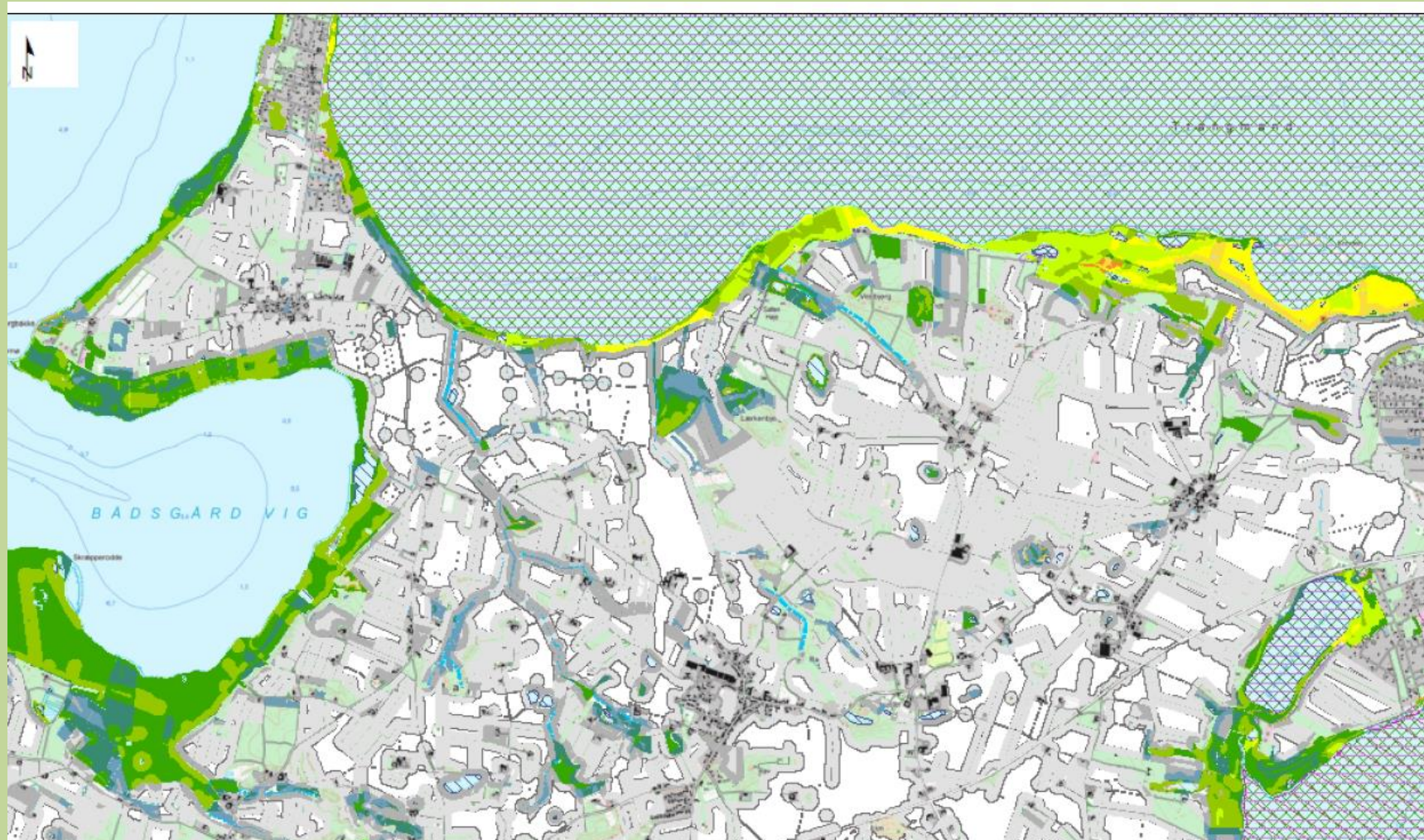
Ørslev Kloster

Fredning af 13 ha

3. Naturtilstand

Danmarks Miljøportal

Data om miljøet i Danmark

Rentemestervej 8, 1. sal, 2400 København NV
Support: miljoportal@miljoportal.dk

Målforskel: 1:37146

Dato: 14.03.2015

Ortofotos (DDO@land): COWI har den fulde ophavsret til de ortofotos (DDO@land), der vises som baggrundskort. Denne funktion, med ortofoto som baggrundskort, må derfor kun anvendes af Miljøministeriet, regioner og kommuner med tilhørende institutioner, der er part i Danmarks Miljøportal, i forbindelse med de pågældende institutioners myndighedsbehandling indenfor miljøområdet, samt af privatpersoner til eget personligt brug. Linket må ikke indgå i andre hjemmesider. Øvrig kommerciel anvendelse er ikke tilladt og vil kunne retsforfølges.

Eksempel på HNV score

HNV score	8
Kystnærhed	ja
Lavbundsareal	ja
Skråning/skrænt	nej
Beskyttet natur	ja
Nærhed til beskyttet natur	ja
Nærhed til småbiotop	nej
Ekstensiv landbrugsdrift	ja
Økologisk mark	nej
Planteindikator 1	ja
Planteindikator 2	ja
Planteindikator 3	ja
Forekomst af rødliste/bilags art 1	nej
Forekomst af rødliste/bilags art 2	nej
Levesteder	nej

Feltskema til strandeng, Artsregistrering

Kode	Arealtype	Pct.	Dok felt	UTM-koordinater for dokumentationsfelt	
A	Relativ upåvirket areal			X:	Y:
B	Areal tydeligt påvirket				

Typiske arter fra strandeng

Hele arealet: angiv fund med arealkode A el. B. (dominerende arter markeres med cirkel om) Dokumentationsfelt: angiv fund med X

alant, soloje- (*)	kløver, jordbær- (I)	siv, klæg- (*)	vejbred, glat (#)
annelgræs, slap (S*)	kløver, rød- (F)	siv, knop- (F)	vejbred, lancet- (F)
annelgræs, strand- (S*)	knopurt, almindelig (F*)	siv, lyse- (F)	vejbred, strand- (S*)
annelgræs, udspærret (S)	kogleaks, blågrøn (I)	siv, strand- (S*)	vikke, muse- (*)
bede, strand- (S*)	kogleaks, fladtrykt (*)	siv, tudse- (I)	vikke, smalbladet (I)
blæresmælde (I)	kogleaks, fåblomstret (**)	skarmtyde (I)	
blåtop (F)	kogleaks, rødbrun (*)	skræppe, kruset (I)	
borst, høst- (I)	kogleaks, strand- (S)	skræppe, strand- (*)	
bynke, grå- (#)	kokleare, dansk (S*)	slangetunge (*)	lyng-snerre
Calliergonella cuspidata (F*)	kokleare, engelsk (S*)	sneglebælg, humle- (F)	ene
diævelsbid (F**)	kokleare, læge- (S*)	snerle, gærde- (I)	
dueurt, kær- (F*)	kongepen, almindelig (I)	snerre, burre- (#)	
engelskgræs, strand- (S*)	krageklo, mark- (F*)	snerre, gul (*)	
engkarse coll. (F*)	krageklo, strand- (*)	snerre, kær- (F*)	
firling, almindelig (F)	kvan, strand- (*)	snerre, sump- (F*)	
firling, knude- (*)	kveller (S*)	spidshale (S**)	
firling, strand- (S*)	kvik, almindelig (I)	star, almindelig (F*)	
fladbælg, gul (F)	kvik, hybrid- (S)	star, blågrøn (F*)	
fladstjerne, græsbladet (F*)	kvik, stiv (S*)	star, dværg- (*)	
fojlgræs (I)	kællingetand, almindelig (*)	star, fjernakset (*)	
forlemmige, sump- (*)	kællingetand, smalbladet (*)	star, hare- (F*)	
fredløs, almindelig (F)	kællingetand, sump- (F*)	star, hirse- (F*)	
frytle, mangelblomstret (F*)	kæruld, smalbladet (F*)	star, håret (F)	
frytle, mark- (F*)	kørvel, vild (#)	star, sand- (*)	
fuglegræs, almindelig (#)	loppeurt, strand- (F*)	star, syt- (*)	
galtetand, kær- (F*)	marehalm (I)	star, toradet (F)	
gulerod (I)	mynte, vand- (F)	star, udspilet (S**)	
gøgeurt, kødharvet (F*)	mælde, spyd- (S)	strandarve (S*)	
gøgeurt, maj- (F*)	mælde, stilk- (S*)	strandasters (S*)	
gåsefod, drue- (S*)	mælde, strand- (S)	strandgåsefod (S*)	
gåsefod, rød (S*)	mælde, svine- (I)	strandkamille (S*)	
gåsopotentil (I)	mælkebøtte coll., eng- (I)	strandmalurt (S*)	
hamil (S*)	mælkebøtte, fandens (#)	sumpkarse (F*)	
hedelyng (F*)	natskygge, bittersød (F)	sumpstrå, almindelig (*)	
hestehale (F*)	nælde, stor (F#)	sumpstrå, enskættet (*)	
hindebæger, lav (S*)	pileurt, vand- (F)	svinemælk, ager- (I)	
hindebæger, tætblom (S**)	potentil, krybende (F)	svinemælk, almindelig (I)	
hindekna, kødet (S*)	rajgræs, almindelig (#)	svinemælk, kær- (I)	
hindekna, vingefrøet (S*)	ranunkel, bidende (F)	svinemælk, ru- (#)	
hjertergræs (F**)	ranunkel, knold- (F*)	svingel, fære- (F*)	
hjertertrøst, hamp- (F)	ranunkel, kær- (F*)	svingel, rød (S)	
hundesalat (*)	ranunkel, lav (F#)	svingel, strand- (I)	
hvene, almindelig (I)	ranunkel, stivhåret (*)	sværtevæld (F)	
hvene, kryb- (S)	ranunkel, tigger- (I)	syre, almindelig (F)	
hvene, stortoppet (I)	rapgræs coll., eng- (I)	tagrar (I)	
hvidtjern, engriflet (F)	rapgræs, blågrøn (I)	tandbælg (F**)	
hønsetarm, almindelig (I)	rapgræs, eng- (I)	tangurt, håret (S**)	
hønsetarm, femhannet (*)	rapgræs, enårig (F#)	tidse, ager- (I)	
hør, vild (F*)	rejnfan (I)	tidse, hørse- (#)	
iris, gul (F*)	Rhytidadelphus squarros (I)	tormentil (F**)	
kabbeleje, eng- (F*)	rose, rynket (#)	torskemund, almindelig (I)	
kamgræs, almindelig (F*)	rævehale, knæbojet (I)	tréhage, kær- (*)	
kamille, lugtles (S)	rødtop, mark- (I)	tréhage, strand- (S**)	
karse, strand- (S)	rødtop, sommer- (I)	trævlekrone (F*)	
katteskaeg (F*)	røllike, almindelig (I)	tusindfyld (F#)	
kilebæger, stilket (S**)	rørhvene, bjerg- (I)	tusindgylden, liden (*)	
kilebæger, stilkles (S*)	samel (**)	tusindgylden, mark- (*)	
klaseskærm, eng- (*)	sandkryb (S*)	tusindgylden, strand- (*)	
kløver, fin (F)	sellen, vild (S**)	vandnavle (F*)	
kløver, gul (F)	siv, fladstræt (*)	vejbred, eng- (S*)	
kløver, hvid- (I)	siv, glansklæset (*)	vejbred, fliget (S)	

S: meget saltpåvirkede arealer F: mindre saltpåvirkede arealer , #: problem-/invasivart, *: positivt **, særlig værdifuld positivt
Indikatorarter er fremhævet. 3 eller flere indikatorarter er tegn på god naturtilstand (A-areal)

Planteindikator udregnes på baggrund af en "artscore"

Sandkryb og engelsk græs, Positiv arter (*)

Fragmentering

Dræning af lavbundsarealer

Eutrofiering , tilgroning og
mangel på pleje?

3. Indsatsmuligheder

1. Dokumentation af arter
Indrapportering af artsfund til Fugle og Natur
Artslister fra § 3 områder
2. Etablere sammenhæng mellem naturområder
gennem driftsaftaler/jordfordeling mv.
3. Samarbejde om optimal naturplejegræsning
og høslæt
4. Genopretning af vådområder
5. Eablering af adgang til fods (trampestier m.v.)
og mere information

Dokumentation af naturværdier

http://www.fugleognatur.dk/forum/show_message.asp?MessageID=1314232&ForumID=50

Sammenhængende græsningslandskab

Bruddal Høje fredning

Naturpleje

Der er mange barrierer for en bæredygtig drift

Græsningstryk og -sæson har stor betydning for skader
på æg og reder:

Sen udbinding eller foldskiftesystem

Lavt græsningstryk, mens der er reder med æg

Brug af voksne dyr eller stude, der bevæger sig mindre

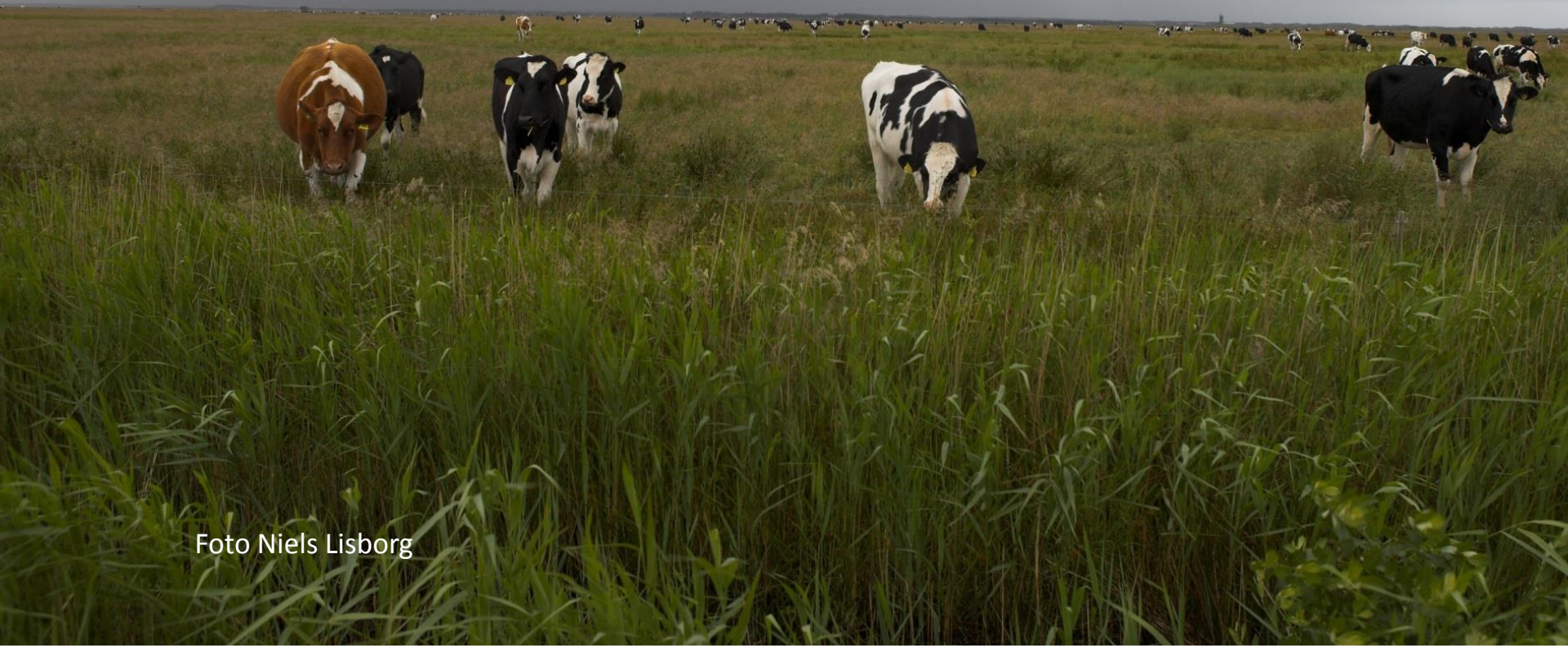

Foto Niels Lisborg

Effekt af græsning:

- Lys til jordoverfladen
- Varieret vegetationsstruktur og jordbund
- Etablering af spirebede og spredning af frø

Afhængig af græsningstryk, -sæson og græsningsdyr

Økologisk drift

Mange af de frø som ædes af kvæget overlever.
Kokassen er et ideelt spirested

Kokassen er også
levested for et
myriader af
svampe, biller og
andre smådyr.

Kokasse faunaen
giver et vigtigt
bidrag til føde
for stære og
andre fugle

Endozooisk frøspredning af skovabild

Valg af græsningsdyr

A photograph of a herd of Jersey cows in a grassy field. The cows are of various colors, including brown, black, and white. They are standing in a line, facing different directions. The background shows a line of trees and a cloudy sky.

Individets/dyreflokkens tillæring til naturtypen spiller en rolle for valg af planter og evne til at udnytte ressourcen

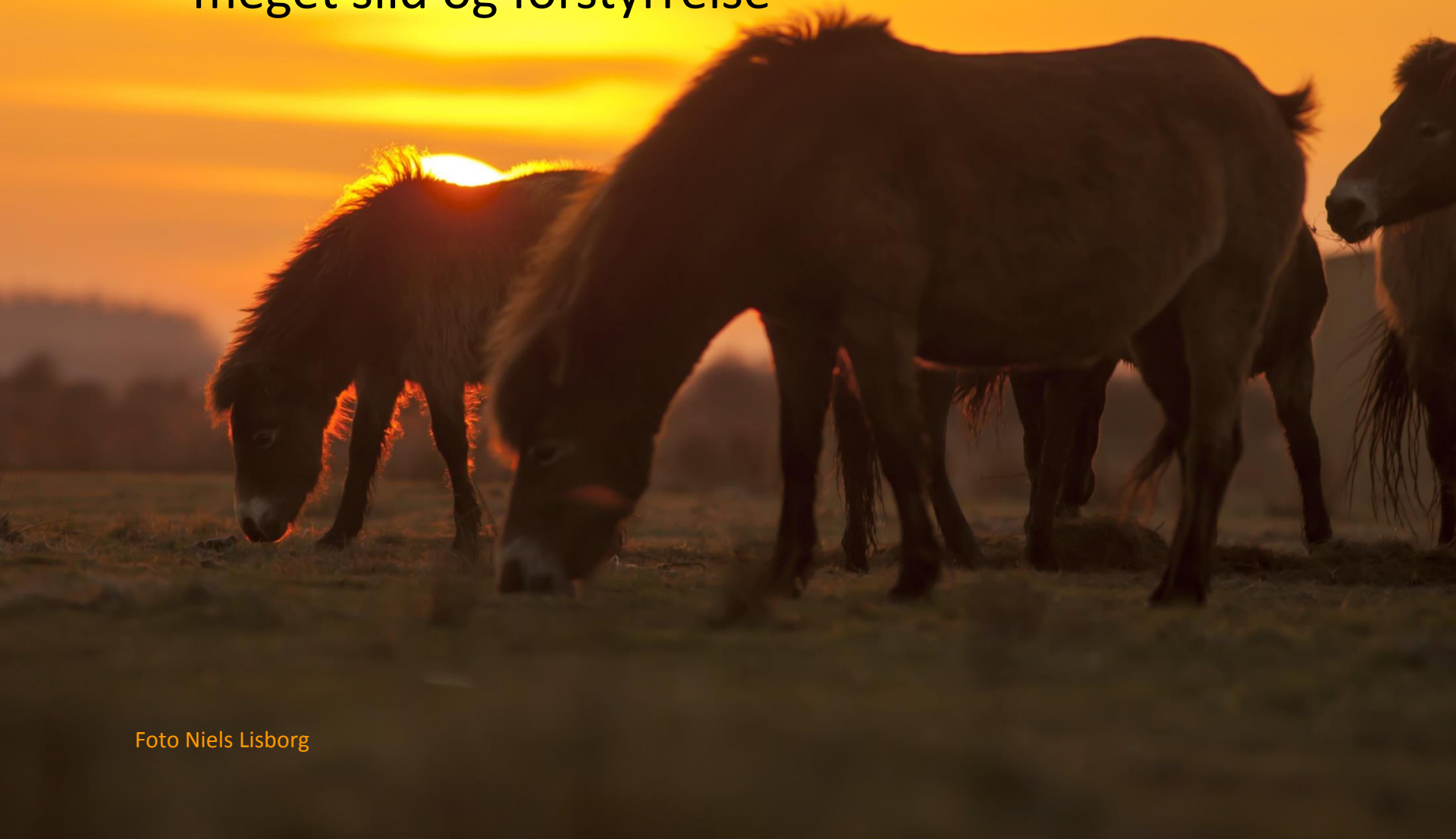
Foto:

Forsøg med
"tantekeer" til
oplæring af jersey
stude til hedepleje

De Himmerlandske
Heder 2006

”Vildheste” gode naturplejere, men mindre egnede på publikumsarealer. De kan give for meget slid og forstyrrelse

Hestegræsning giver en tilsvarende udvikling som kvæg med en arts- og urterig plantevækst.

Heste giver en mere grovmasket mosaik af tætgræssede plæner og letgræssede eller helt ugræssede områder.

Heste er mere selekterende, de vælger flere forskellige arter, men vrager også flere forskellige arter

Fåregræsning er velegnet på heder og andre næringsfattige tørbundsarealer, men giver en mere ensartet og næringsfattig plantevækst

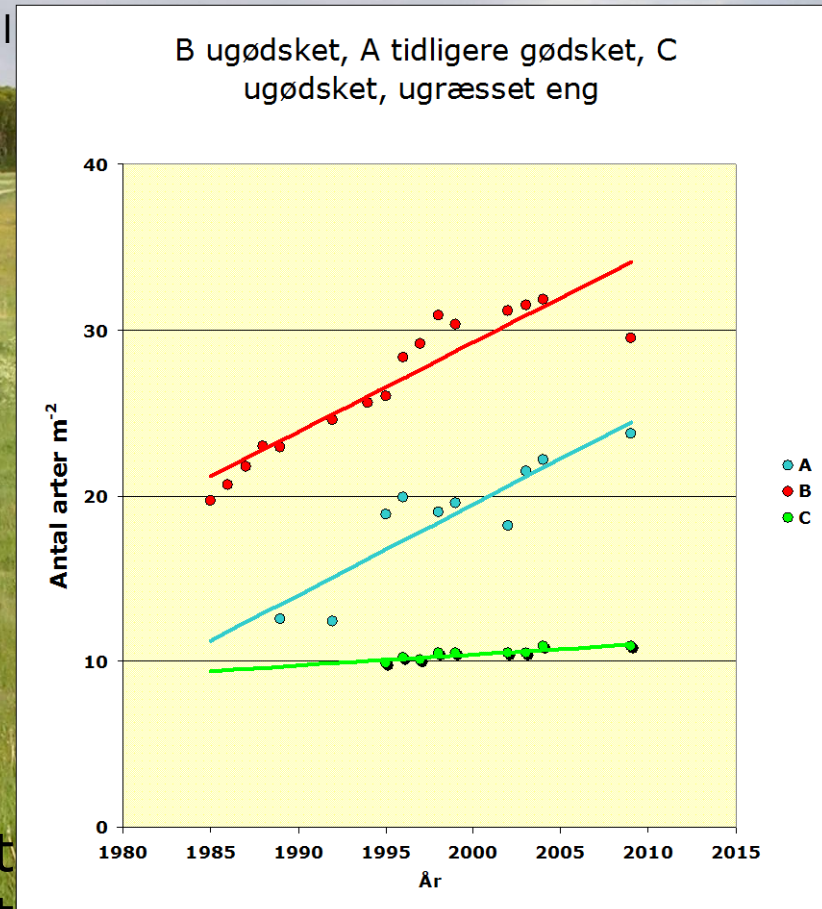

Genopretning af naturenge tager tid

Ugræsset kontrol

Uden gødskning

Med gødskning indtil

To engparceller, der var opdyrket indtil 1970 og derefter har været græsset

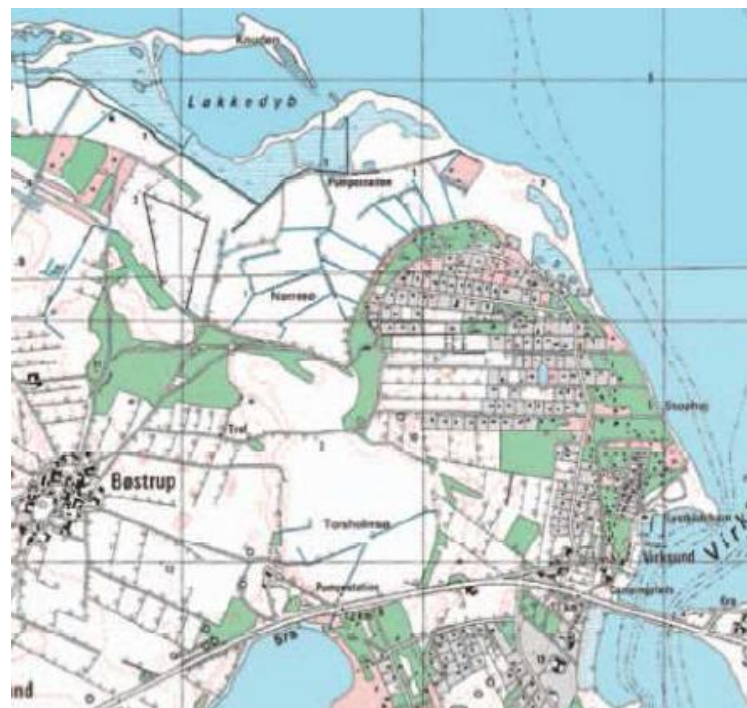

**Jagtinteresser en barriere for
græsningssavtaler?**

Genopretning af vådområder

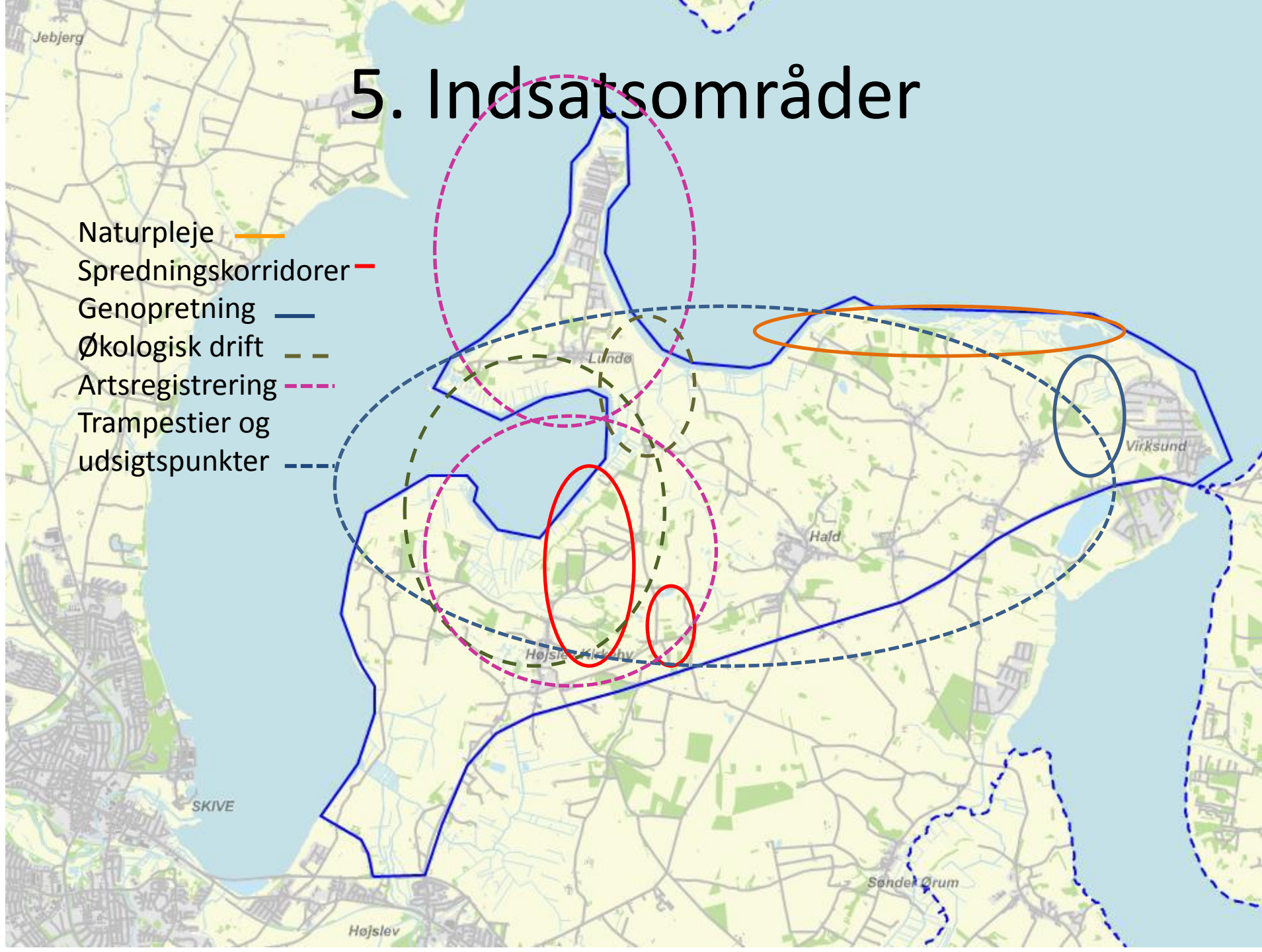

Kort fra 1869 og 1990 (Kjeld Hansen; Det tabte Land)

5. Indsatsområder

- Naturpleje —
- Spredningskorridorer —
- Genopretning —
- Økologisk drift —
- Artsregistrering —
- Trampestier og udsigtpunkter - -

Nordfjends et fantastisk landskab med naturpotentiale

